

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Türkiye'de İslami İlimler:
Hadis

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt: 11 • Sayı: 21 • 2013 • Yılda iki defa yayınlanır

Sahibi Bilim ve Sanat Vakfı **Yazı İşleri Müdürü** Salih Pulcu **Editör** Yunus Uğur **ISSN** 1303-9369

Yayın Kurulu

Şevket K. Akar, Yusuf Ziya Altıntaş, Nurullah Ardiç, Serhat Aslaner, Yücel Bulut, Ebubekir Ceylan, Coşkun Çakır,
F. Samime İnceoğlu, Abdulhamit Kırmızı, Mustafa Özel, Yunus Uğur, Ali Adem Yörük

Danışma Kurulu

Engin Deniz Akarlı, <i>İstanbul Şehir Üniversitesi</i>	Mustafa Kara, <i>Uludağ Üniversitesi</i>
Gökhan Çetinsaya, <i>T. C. Başbakanlık</i>	Kemal Karpat, <i>Wisconsin Üniversitesi, ABD</i>
Mehmet Genç, <i>İstanbul Şehir Üniversitesi</i>	Sabri Orman, <i>T. C. Merkez Bankası</i>
Tevfik Güran, <i>İstanbul Üniversitesi</i>	Ali Birinci, <i>Polis Akademisi</i>
Mehmet İpşirli, <i>Medipol Üniversitesi</i>	İhsan Fazlıoğlu, <i>İstanbul Medeniyet Üniversitesi</i>
Cemal Kafadar, <i>Harvard Üniversitesi, ABD</i>	

Türkçe Redaksiyon Ahmet Özer

İngilizce Redaksiyon Halit Özkan

Adres Vefa Cad. No. 48 34134 Vefa İstanbul **Tel** 0212. 528 22 22 **pbx** **Faks** 0212. 513 32 20

e-mail talid@bisav.org.tr **internet** www.talid.org

Basım Yılı 2016

Grafik Tasarım: Salih Pulcu **Tasarım Uygulama:** Nurgül Orhan, Zeyd Karaaslan

Baskı-Cilt Şenyıldız Matbaacılık Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi No: 19c Blok 102 Topkapı/İstanbul

Sertifika No: 11964 Tel: 0212 483 47 91

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi uluslararası hakemli bir dergidir. MLA International Bibliography, Index Islamicus, EBSCO Publishing, Turkologischer Anzeiger ve ASOS Index gibi indekslerde taranmaktadır.

Dergiye gönderilen yazılar hakemler tarafından değerlendirilir. Dergide yer alan yazılardan yazarları sorumludur. Dergiye gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlansın iade edilmez.

@ Yayınlanan çalışmaların bütün hakları *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*'ne aittir. Kaynak gösterilerek alıntılanabilir.

Türkiye’de İslami İlimler: Hadis

SAYISI

Sunuş 5-8

Cumhuriyet Dönemi Hadis Çalışmaları: Bir Hasıla 9-39
Halit ÖZKAN

Türkiye’de Memlükler Dönemi Hadis Çalışmaları 41-88
Ferhat GÖKÇE

Cumhuriyet Türkiye’sinde Türkçe Telif Edilmiş Hadis Usûlü Eserleri 89-111
M. Masum ŞENBURÇ

Süleymaniye Dârülhadisî Özelinde Osmanlı Dârülhadislerinde Hadis Eğitimi 113-141
Mehdin ÇİFTÇİ

Osmanlı Dönemi Hadis Şerhlerinin Şerh Literatürü İçindeki Yeri 143-164
Zişan TÜRÇAN

Cumhuriyet Dönemi Osmanlı Hadis Araştırmaları 165-189
Abdullah Taha İMAMOĞLU

Prof. Dr. Raşit Küçük ile Türkiye’de Hadis Çalışmaları Üzerine 191-200

Cumhuriyet Dönemi Hadis Şerhçiliği Bibliyografyası 201-270
Erdoğan AHATLI

Hadis İliminde “Tarih” Anlayışı ve “Hadis Tarihi” Yazıcılığı 271-302
Ahmet YÜCEL

Türkiye’de Hadis Araştırmaları ve Oryantalizm 303-331
Fatma KIZIL

Türkiye’deki Şii Hadis Çalışmalarının Seyri 333-366
M. Enes TOPGÜL

*Cumhuriyet Dönemi Resmî Tedvin Çalışmaları:
Babanzâde Ahmet Naim ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hadis Projesi* 367-405
Hüseyin HANSU

*İslâmî İlimler, Divan Edebiyatı ve Tasavvuf Geleneğindeki Yeriyle
Tarihten Günümüze Popüler Hadis Kitapları: Kırk Hadisler* 407-455
Fahredden YILDIZ

*Sahîh-i Buhârî Neşirleri:
Sehârenpûri Neşri ile II. Abdülhamid Neşrinin Karşılaştırılması* 457-484
Mehmet ÖZŞENEL

*Şekil ve Muhteva Yönünden
Diyanet İslam Ansiklopedisi’ndeki Hadis Maddeleri* 485-541
M. Macit KARAGÖZOĞLU

*Cumhuriyet Türkiyesi Akademik Hadis Araştırmalarında Önemli Bir Açılım:
Gerede Hadis Meclisi* 543-557
Abdullah KARAHAN

*EK: Ulusal ve Uluslararası Dergilerde Türkiye Araştırmaları
Ocak 2013 - Haziran 2013* 559-603

Sunuş

Türkiye’de İslami İlimler üst başlığıyla bu alanda yapılan çalışmaların hâsilasını ortaya koymayı hedefleyen bir serinin ilk adımını atmış, *Tefsir ve Kur’an İlimleri*’ni iki cilt halinde yayınlamıştık. Şimdi ise bu geniş alanın diğer önemli bir ayağı olan *Hadis* sayısı ile karşınızdayız. Serinin devamını, hâlihazırda çalışmaları sürdürülen ve yine *Türkiye’de İslami İlimler* üst başlığıyla yayınlanacak olan *Fıkıh*, *Kelam* ve *Tasavvuf* başlıklı sayılar oluşturacak. Bu seride Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde yapılan İslami İlimler çalışmalarının bir envanterinin çıkarılması, bu alanı genel olarak tanımlayabilmek için mevcut çalışmaların değerlendirilmesi, henüz araştırmacıların yeteri kadar ilgisini çekmemiş kaynak ve temaların gündeme getirilmesi ve bu alana katkıda bulunmuş belli başlı kurumsal ve kişisel gayretlerin ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Elinizdeki *Türkiye’de İslami İlimler: Hadis* sayısının giriş makalesini “Cumhuriyet Dönemi Hadis Çalışmaları: Bir Hasıla” başlığıyla aynı zamanda sayının editörlüğünü üstlenen Halit Özkan kaleme aldı. Makalesinde öncelikle Cumhuriyet döneminde Osmanlı hadis araştırmaları sahasındaki güncel durumu özetleyen Özkan, ardından Cumhuriyet dönemi hadis çalışmalarının ana seyrini gösteren bibliyografyalar, hadis edebiyatı eserleri, Türkiye’deki hadis ilminin umûmî manzarası üzerine yapılmış değerlendirmeler, ilahiyat fakültelerinde akademik hadis araştırmaları ve ilahiyat dışındaki ortamlarda hadis eğitimi gibi konuları, bu başlıklarla ilgili literatür üzerinden ele aldı. Sayının “Türkiye’de Memlûkler Dönemi Hadis Çalışmaları” başlıklı ikinci yazısında Ferhat Gökçe, İslâmî ilimler tarihinin hicrî üçüncü asırdan sonra ikinci altın çağı olarak kabul edilen Memlûkler dönemini hadis ilmi açısından ele alarak, Memlûkler döneminde yetişen hadis âlimleri ve eserleri üzerine hazırlanan Türkiye’deki çalışmaları tespit etmekte ve değerlendirmektedir. Muhammed

Masum Şenburç “Cumhuriyet Türkiyesi’nde Türkçe Telif Edilmiş Hadis Usûlü Eserleri” başlıklı makalesinde 1928 yılında ilk Türkçe telifin neşredilmesiyle başlayıp seksenlerden sonra ivme kazanarak günümüze kadar süren hadis usûlü çalışmalarını inceledi. Şenburç makalesinde öncelikle tespit ettiği çalışmaların tarihî seyrini ana hatlarıyla vermekte, ardından bu eserler üzerine değerlendirmelerde bulunmakta, son olarak da ulaşılan sonuçlar ve bundan sonra yapılacak çalışmalara dair teklifler sunmaktadır. Mehdi Çiftçi, Osmanlı medrese ve dârülhadislerinin zirvesinde yer alan Süleymaniye Dârülhadisini merkeze alarak hazırladığı “Süleymaniye Dârülhadisi Özelinde Osmanlı Dârülhadislerinde Hadis Eğitimi” başlıklı çalışmada, doğrudan Osmanlı dârülhadislerindeki hadis eğitimini konu alan eserler başta olmak üzere, dolaylı olarak bu konulardan bahseden diğer kaynak ve çalışmaları da ele aldı. “Osmanlı Dönemi Hadis Şerhlerinin Şerh Literatürü İçindeki Yeri” başlıklı makalesinde Zişan Türcan, Osmanlı âlimlerinin diğer bölgelerle ilmî çerçevede geliştirdikleri ilişkilere değinmekte, ulemanın çevre bölgelerdeki ilmî birikimden bağımsız hareket etmediğini iddia etmekte ve bu çerçevede Osmanlı’da kaleme alınan hadis şerhlerinin değerini tespit etmeye çalışmaktadır. Türcan bu eserlerin daha önce telif edilmiş şerhlerle muhteva ve yöntem açısından karşılaştırmasını yapmakta ve Osmanlı hadis şerhlerinin telif edildiği dönemde, hadis şerhinin ulaştığı seviyeyi ortaya koymaktadır. “Cumhuriyet Dönemi Osmanlı Hadis Araştırmaları” başlıklı makalesinde Cumhuriyet dönemi hadis araştırmalarının muhtevasını Osmanlı dönemi bağlamında inceleyen ve bu konuda yapılan araştırmaları bibliyografik olarak sunan Abdullah Taha İmamoğlu, çalışmada ayrıca Osmanlı dönemi hadis çalışmalarının günümüz açısından arz ettiği önem ve Türkiye akademiasındaki yerine dair tahliller yaparken, ileriye yönelik bazı tespit ve değerlendirmelerde bulundu. “Cumhuriyet Dönemi Hadis Şerhçiliği Bibliyografyası” başlıklı çalışmada öncelikle Türkçe hadis şerhi çalışmalarını 1923-1950 arasında bir bütün olarak ele alıp, sonrasında ellili, altmışlı, yetmişli vd. şeklinde on yıllık periyotlar halinde günümüze kadar tahlil eden Erdiñ Ahatlı, ardından hadis şerhiyle alakalı neşredilen kitaplar ile makale ve tebliğler bibliyografyasını sunmaktadır. Ahmet Yücel, “Hadis İliminde ‘Tarih’ Anlayışı ve ‘Hadis Tarihi’ Yazıcılığı” başlıklı makalesinde, evvela hadis ilminde kurumsallaşma öncesi ve sonrası tarih anlayışı, daha sonra ise modern dönemlerde gelişen bir bilim tarihi olarak “hadis tarihi yazımını” inceledi. “Türkiye’de Hadis Araştırmaları ve Oryantalizm” başlıklı makalesinde Fatma Kızıl, Türkiye’de hadis çalışmalarında oryantalist literatürün etkisini, hadisçilerin söz konusu literatüre yaklaşımı ve bu sahada yaptıkları araştırmaları; Türkiye’nin batılılaşma serüveni ve ilâhiyatların geçirdiği aşamaları göz önünde bulundurarak değerlendirdi. Muhammed Enes Topgül, “Türkiye’deki Şii Hadis

Çalışmalarının Seyri” başlıklı makalesinde 1977’de başlayıp özellikle Yüksek Öğretim Kurumu’nun (YÖK) ihdâsıyla düzenli bir artış göstererek, 2000’li yıllardan itibaren ise gerek kaynak kullanımı gerekse telif üslûbu bakımından daha ilmî bir görünüm almış olan Türkiye’deki Şîî hadis çalışmalarının artılarını ve eksilerini bazı üst başlıklar üzerinden tartıştı ve bu çalışmaların bir envanterini sunarak konu hakkında birtakım tekliflerde bulundu.

“Cumhuriyet Dönemi Resmî Tedvin Çalışmaları: Babanzâde Ahmet Naim ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hadis Projesi” başlıklı makalesinde Hüseyin Hansu, *Kur’an ve Hadis Tercümesi* Projesi ile bu proje çerçevesinde *Tecrîd-Sarîh-i* tercüme etmekle görevlendirilen Babanzâde Ahmet Naim Bey’in hayatı ve adı geçen çalışması hakkında bilgiler verdi. Fahreddin Yıldız, “İslâmî İlimler, Divan Edebiyatı ve Tasavvuf Geleneğindeki Yeriyle Tarihten Günümüze Popüler Hadis Kitapları: Kırk Hadisler” başlıklı makalesinde İslâm ahlâk esaslarının ve mânevî değerlerin halka ulaştırılmasına en fazla tesir eden edebiyat türlerinden olan erbaînlerin -yaygın adıyla kırk hadislerin-; genelde İslâm tarihi, özelde Osmanlı coğrafyasındaki dînî, kültürel ve sosyal gelişimini kronolojik olarak ele aldı ve mevcut literatür üzerine değerlendirmelerde bulundu. Mehmet Özşenel, *Sahîh-i Buhârî* neşirlerinden çok meşhur iki örneği mukayese etti. Her ikisi de XIX. asrın ikinci yarısında yayınlanan ve hadisin İslâm dünyasında yaygınlaşmasına hizmet eden Sehârenpûrî neşri ile II. Abdülhamid neşrini karşılaştıran Özşenel bu şerhlerin değerlerine ve önemlerine “*Sahîh-i Buhârî* Neşirleri: Sehârenpûrî Neşri ile II. Abdülhamid Neşrinin Karşılaştırılması” başlıklı yazıda işaret etti. Hadis tarihinden usûlüne ve literatürüne uzanan geniş bir alanda hadis ilminin hemen her vechesine dair tespit ve değerlendirmelere sahip olan *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*’nin (*DİA*) hadis ilmüne dair muhtevasını ana hatlarıyla ele alan bir yazıyı Mustafa Macit Karagözoğlu kaleme aldı. Abdullah Karahan Türkiye üniversitelerindeki hadisçilerin bir araya gelerek alanlarındaki problemleri tartıştıkları bir platform olan ve Gerede Hadis Meclisi adıyla anılan toplantılar dizisini tanıttı ve değerlendirdi.

Türkiye’deki Hadis çalışmalarını konu edinen bu sayının söyleşisi sahanın öncü isimlerinden Prof. Dr. Raşit Küçük ile gerçekleştirildi. Bu söyleşide Prof. Küçük’ün akademik çalışmalarının seyrini, Türkiye’deki ve dünyadaki hadis çalışmaları üzerine düşüncelerini, kazanımlar, sorunlar ve öneriler çerçevesinde bugünkü ve gelecekteki hadis çalışmalarının gidişatı üzerine görüşlerini bulacaksınız.

Nihayet derginin son kısmında ise Türkiye araştırmaları üzerine Ocak 2013-Haziran 2013 tarihleri arasında yayınlanan dergi ve makalelerin içeriklerini toplu halde görebileceğiniz bir ek bulacaksınız.

Türkiye’de İslami İlimler: Hadis sayısında çeşitli nedenlerden ötürü yer verilemeyen, bununla beraber Hadis literatürü çerçevesinde zikredilmesi gereken bazı alanlar ve türler de bulunmaktadır. Sayının planlama aşamasında gündeme alınmış olmakla birlikte yazıların muhtelif sebeplerle temin edilemediği bu türden başlıklar arasında özellikle şu konular bulunmaktadır: Klasik hadis eserlerinin tercümeleleri, Osmanlı dönemi hadis alimlerinin tasavvuf, kelam, fıkıh gibi alanlardaki çalışmaları, Osmanlı mutasavvıflarının hadis anlayışı, sosyo-siyasi bağlam temelli hadis çalışmaları, modernleşmenin hadis alanına etkisi, Osmanlı ilimler tasnifi literatüründe hadis eserlerinin yeri, Türkiye’de hadis disiplininin gelişimi ve çevreler ve Türkiye yazma kütüphanelerindeki hadis eserleri.

Bu sayının çıkmasını sağlayan yazarlara, hakemlere, ajans görevlilerine, yayın ve danışma kuruluna teşekkürlerimizi sunuyoruz. Hadis sayısının hazırlanmasında baştan sona gösterdiği gayretten ötürü sayı editörü Doç. Dr. Halit Özkan’a bilhassa teşekkür ederiz.

Türkiye’de İslami İlimler serisinin *Fıkıh*, *Kelam* ve *Tasavvuf* sayılarında görüşmek üzere...

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi